

Ticari Özgürlükler ve Kamu Harcamaları Perspektifinden Türkiye'de Genç İşsizlik Üzerine Bir Eş Bütünleşme Analizi: 1995-2019

A Cointegration Analysis on Youth Unemployment in Turkey from the Perspective of Trade Freedom and Public Expenditure: 1995-2019

Yahya Can DURA^a

Sedef ÇEVİKALP^b

Özet

Genç işsizlik son yıllarda ülke ekonomileri için boyutları büyüyen ve kalıcı hale gelen yapısal bir soruna dönüşmüş olup, gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere her ülkenin kendine özgü koşullarında genç işsizliğin nedenleri ve çözümleri yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye ekonomisi için 1995-2019 döneminde ticari özgürlükler, kamu harcamaları ve yükseköğretim öğrenci sayılarının genç işsizlik oranları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla Johansen Eşbütünleşme Analizi ile Vektör Hata Düzeltme Modeli kullanılmıştır. Çalışmada yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular, genç işsizlik ile ticari özgürlükler, kamu harcamaları ve yükseköğretim öğrenci sayıları arasında uzun dönem ilişkisi olduğunu yönündedir. Ayrıca kısa dönemde ticari özgürlükler parametresinin genç işsizlik oranını negatif yönde etkilemekte olduğu görülmektedir. Yani ticari özgürlüklerin artması genç işsizlik oranını azaltmaktadır. Kamu harcamaları ile üniversite öğrenci sayısının ise kısa dönemde genç işsizlik ile ilişkisiz olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Genç İşsizlik, Kamu Harcamaları, Yükseköğretim Öğrenci Sayısı, Ticari Özgürlükler, Johansen Eşbütünleşme Analizi.

Jel Kodları: E24, H50.

Başvuru: 10.06.2021

Kabul: 22.06.2021

Abstract

Youth unemployment has recently turned into a structural problem by growing dimensions and becoming permanent in economies. The causes and solutions of youth unemployment in different country conditions, especially in developing countries, are discussed. In the study, the effects of trade freedom, public expenditures, and the number of higher education students on youth unemployment rates were investigated for the Turkish economy in the period of 1995-2019. For this purpose, Johansen Cointegration Analysis and Vector Error Correction Model were used. The findings obtained as a result of the analyzes made in the study show that there is a long-term relationship between youth unemployment and trade freedom, public expenditures, and the number of higher education students. In addition, other empirical results have shown that in the short run, the trade freedom data negatively affects the youth unemployment rate. In other words, the increase in trade freedom reduces the youth unemployment rate. It has been determined that public expenditures and the number of university students are unrelated to youth unemployment in the short run.

Key Words: Youth Unemployment, Public Expenditures, Number of Higher Education Students, Trade Freedom, Johansen Cointegration Analysis.

Jel Codes: E24, H50.

^a Doktor Öğretim Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, ycdura@gelisim.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5662-7748.

^b Araştırma Görevlisi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, scevikalp@gelisim.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1272-3287.

GİRİŞ

İşsizlik, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere birçok ülke ekonomisinde başta politika yapıcılar ve teorisyenler tarafından nedenleri tespit edilerek çözüm aranan büyük bir ekonomik sorundur. Demografik olarak işsizlik son yıllarda özellikle en çok genç olarak tanımladığımız grup üzerinde etkisini göstermektedir. Bu grup için yükselen işsizlik oranları sadece ekonomik etkiler yaratmamakta, aynı zamanda bu grubun yaş gibi özellikleri nedeniyle sahip olduğu kırılganlığı dikkate alındığında sosyal ve psikolojik olarak da çeşitli problemlere neden olması kaçınılmazdır. Genç işsizliğin 1990'lardan itibaren artışı bu dönemlerde meydana gelen çeşitli olayların araştırılması ve değerlendirilmesine neden olmaktadır. Özellikle bu döneme denk gelen ekonomik gelişmeler oldukça önemlidir. Başta finansal krizlerin neden olduğu ekonomideki yıkıcı etki, yatırımların istihdam yaratmayan sektörler aktarılması, istidam olanakları yaratmayan bir büyüme şeklinin benimsenmesi genç işsizlik konusuna dikkat çekilmesini sağlamıştır. Ekonomik alan dışında yine bu dönemde meydana gelen nüfus artışı, göç gibi diğer gelişmeler genç işsizlik konusunu gündeme taşımıştır.

Son otuz yıla rastlayan dönemde dünya çapında genel işsizlik oranlarına kıyasla genç işsizlik oranında yaşanan yüksek artış ve son on yıllık döneme denk gelen süreçte ise Türkiye'de genç işsizlik oranındaki artışın, dünya genç işsizlik oranı üzerindeki seyir trendi genç işsizliğin çeşitli çalışmalara konu olmasına neden olmuştur. Bu çalışmalarda, seçilmiş farklı ülke ya da ülkeler ile hem uluslararası boyutta hem de Türkiye düzeyinde analizler yapılmış, genç işsizliği etkileyen faktörler test edilmeye çalışılarak azaltıcı önlem ve tedbirler konusunda çıkarımlarda bulunulduğu görülmüştür. Çalışmamızda, genç işsizlik Türkiye düzeyinde incelenmiştir. Araştırmaya konu edilen kamu harcamaları, kamu sektörünün ekonomideki büyüklüğünü temsil ederken, ticari özgürlük skorunun analize dahil edilmesi ekonomik özgürlük endeksinin önemli iki bileşeninin çalışmada incelendiğini göstermektedir. Türkiye'de genç işsizliğin eğitimle olan ilişkisini ortaya koymak için de yükseköğretim öğrenci sayısı verisinden yararlanılmaktadır. Böylece ticari özgürlükler, kamu harcamaları ve yükseköğretim öğrenci sayılarının genç işsizlik ile ilişkisinin uzun ve kısa dönemde araştırılmasına yönelik ampirik analizlerin yapılması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın devam eden bölümlerinde öncelikle kavramsal olarak işsizlik ve genç işsizliğin tanımı ile Türkiye'deki genç işsizlik trendinin diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak incelenmesine yer verilmektedir. Ayrıca yapılan ampirik çalışmanın anlaşılmasına önsel olarak katkı sağlaması için işsizlik, ekonomik özgürlükler ve eğitim kavramları arasındaki bağıntı açıklanmaktadır. İkinci bölümde ise birçok çalışmada yapılandırılarak farklı olarak çoğunlukla genç işsizliğin konu edildiği ampirik araştırmalara yer verilmektedir. Bu çalışmalar kullandıkları yöntem, seçilen örneklem, analizlere dahil edilen değişkenler ve ulaştıkları sonuçlar bakımından detaylandırılmaktadır. Kullanılacak verileri tanımladıktan sonra yapılan ekonometrik analizlere üçüncü bölümde yer verilmektedir. Sonuç bölümünde ise analizlerden elde edilen bulgular değerlendirilerek, önerilerde bulunulmaktadır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. İşsizlik ve Türkiye'de Genç İşsizlik Profili

Çok boyutlu doğasında küreselleşme süreci yine küresel çapta önemli bir sorunu ülkelerin gündemine getirmiştir. Bu sorun, makroekonomik istikrarsızlığın başat nedenlerinden biri olan işsizliktir. Değişen üretim ilişkileri, teknolojik yeniliklerin hızlanması ve coğrafyalar arasındaki yayılma kanallarının çeşitlenmesi ile artan nüfus olgusu, işsizlik probleminin de küreselleşmesine ve ülke ekonomilerinin önemli bir gündem maddesi haline dönüşmesine neden olmaktadır.

İşsizlik sadece bir iktisadi mesele değil aynı zamanda toplumsal bir sorundur. İlk kez 1800'lü yılların sonlarına doğru kullanılan işsizlik kavramı, Marshall tarafından 1890 yılında kaleme alınan Ekonominin Prensipleri başlıklı çalışmada vurgulanmış ve istihdamın istikrarsızlığı olgusu olarak açıklanmıştır (Marshall, 1890). Geçmişten günümüze çok farklı tanımları yapılsa da işsizlik olgusunun özellikle "çalışma durumunda ve istekliliği bulunan işgücünün cari ücret düzeyinden işe talipli olsa bile istihdam edilememesi durumu" olarak tanımlanması yaygın bir eğilimdir (Karabulut, 2007).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün kriterlerine göre talep, elverişlilik ve işsiz olma hali olarak özetleyebileceğimiz unsurların eşanlı olarak ortaya çıkması ile bir kişinin işsiz olduğu söylenebilmektedir. Aktif işgücüne dâhil, herhangi bir işi yapmaya uygun ve aktif olarak iş aramakta olup, işi bulamayanlar işsiz tanımı içerisinde yer almaktadır (Yenilmez vd. 2017). Türkiye İstatistik Kurumuna göre "Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 15 gün içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler işsiz nüfusa dâhildirler" (www.tuik.gov.tr). Avrupa Birliği'nde işsizlik tanımı ise farklı bir açıdan ele alınmış olup, işgücü bürolarına kayıtlı olan işgücü üzerinden işsizlik hesaplamaları yapılmaktadır: Bu kapsamda işsizlik, "işgücü bürolarına...veya işçilere yardım bürolarına kayıtlı bulunan kişilerden hiçbir işi bulunmayanlar ve her an başka işe

geçmeye hazır bulunanlar” kapsamında tanımlanmıştır (Sürücü, 2014). Son olarak EUROSTAT ve OECD, “15-74 yaş arası çalışmayan, iki hafta içinde işe başlayabilecek durumda olanlar ve geçmiş dört haftada faal olarak iş aramış olanlar işsiz” şeklinde bir tanımlamayı benimsemiştir.

Tüm iktisadi ve sosyo-politik önlemlere rağmen gittikçe etkisini artıran işsizliğin, ülke ekonomilerini olumsuz yönde etkileyen bireysel ve toplumsal bir gerçeklik olduğu ifade edilmektedir. Toplumsal merkezli bir olgu olan işsizliğin, toplumların beşeri kapasitelerinin bir ölçüde israfı anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Kuşkusuz işsizlik sorunsalını bir inceleme alanı olarak ele alabilmek için bu olguyu farklı özellikleri, tanımlamaları ve sınıflandırmaları ile derinleştirebilmek ve yeterli dataları elde ederek, zenginleştirmek gerekmektedir. İşsizliğin bireysel ve toplumsal açıdan iki boyutlu olarak ele alınması elzem olup, bir toplumsal realite, sosyal ve ekonomik bir olgu olarak, yapılar üzerinde çok derin etkiler bırakacağı gözden kaçırılmamalıdır. İnceleme ve hedeflemeler salt rakamlar üzerinde yapılmamalı, kavramın insanın, ailenin, toplumların yaşam döngülerinde bir gerçeklik olarak zuhur etmekte olduğu, bireyin tüm yaşamını, ilişkilerini, özünü ilgilendiren bir yöne sahip olduğu unutulmamalıdır. Bu bakımdan konu işsizlik; yalnızca ekonomik yönleriyle değil, sosyal politikalar, eğitim, sağlık, güvenlik ve birçok farklı disiplin alanı ile ilişkili çok yönlü bir olgu olarak değerlendirilmelidir.

Bu açıdan konunun özellikle “genç işsizlik” boyutu, aslında bir makroekonomik istikrarsızlık başlığı olarak işsizliğin, sosyo-ekonomik yıkıcı etkilerinin en yoğun bir şekilde hissedildiği bir yönüdür.

Uluslararası kuruluşların (BM, ILO vd.) nüfus grupları arasında genç olarak tanımladığı aralık 15-24 yaştır. Küreselleşmenin çağdaş dönemi olarak ifade edilen 1970’li yılları takip eden süreçte bu yaş grubundaki işsizlik oranlarında hızlı bir artış görülmüştür. Kuşkusuz bu artış sadece küreselleşmenin ve kapitalizmin krizleri ile açıklanabilecek bir durum değildir. Bu dönemde eğitim imkânlarının gelişmesi, eğilim ve yaklaşımlarının, yaşam beklentilerinin değişmesi de gençlerin işgücü piyasalarına katılımının düşük kalmasında rol oynamaktadır. Bununla birlikte istihdam alanlarının çeşitliliğinin sağlanamaması, eğitim ile piyasanın işgücü taleplerinin tam olarak örtüşmemesi ve tecrübe eksiklikleri gibi sebepler de gençler arasında yaygın bir işsizlik durumunu ortaya çıkartmıştır (Kelleci ve Türk, 2016).

Peki genç işsizliğin önemli bir sorun olarak görülmesinin geri planında hangi motivasyon unsurları yer almaktadır? Esasen bu sorunun cevabı ağırlıklı şekilde sosyolojik tahlilleri içermektedir. Çalışma çağında olup, yaş grubu olarak en verimli dönemlerinin içinde bulunan genç nüfusun, uzun sürelerle iş yaşamının dışında kalmaları onların sosyal kimlik gelişimleri, özsayıları, özgür hareket edebilme yetenekleri gibi birçok noktada olumsuz şekilde etkilenmelerine neden olmaktadır. Sürdürülebilir bir kalkınma ve iktisadi büyüme için vazgeçilmez unsur olan insan kaynaklarını geriden devamlı bir şekilde besleyen genç nüfusun, işsizlik nedeniyle yaşayacağı problemlerin ve deformasyonunun, bizatihi kalkınma ve iktisadi büyümenin idamesinde orta ve uzun vadede sorunlara da yol açma ihtimali oldukça yüksektir.

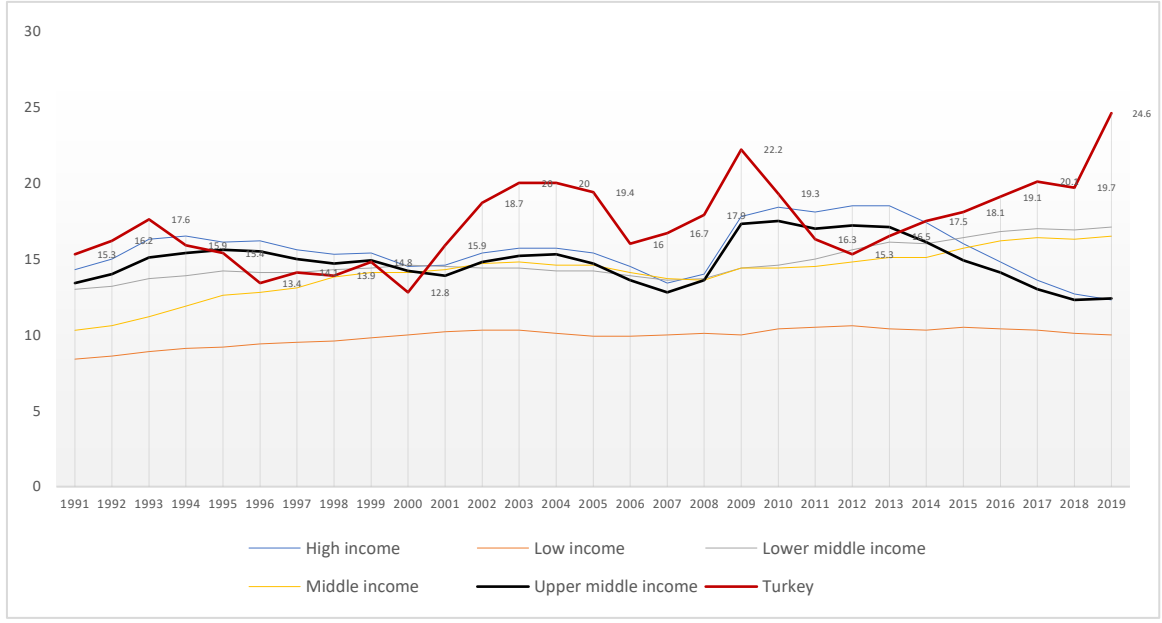
Dünya’da ve Türkiye’de genç işsizlik rakamları incelendiğinde, genellikle genç işsizliğin genel işsizlik rakamlarının neredeyse iki katı seviyede olduğu görülmektedir. Tablo 1’de 1991-2019 dönemi ortalaması kullanılarak, Dünya, AB ve OECD ve Türkiye itibarıyla işsizlik oranları ile genç işsizlik oranları karşılaştırılmıştır. Buna göre ilgili dönemde dünya ortalamaları esas alındığında işsizlik ile genç işsizlik arasında 2,4 katlık bir farklılık söz olduğu görülmektedir. Bu fark Türkiye’de ise 1,9 kattır. Genel bir yorumla, genç işsizlik genel işsizliğin sürekli üzerinde seyretmektedir denilebilir. Yani 15-24 yaş nüfusun işsizlik oranı oldukça yüksektir.

Tablo 1. Dünya, AB, OECD ve Türkiye İşsizlik ve Genç İşsizlik Oranları Ortalamaları Arasındaki Farklılık Düzeyi

	İşsizlik Oranı (1991-2019 Ortalaması)	Genç İşsizlik Oranı (1991-2019 Ortalaması)	Fark
Dünya	5,7	13,9	+ 2,4 kat
AB	9,6	21,6	+ 2,2 kat
OECD	7,1	14,8	+ 2 kat
Türkiye	9,3	17,3	+ 1,9 kat

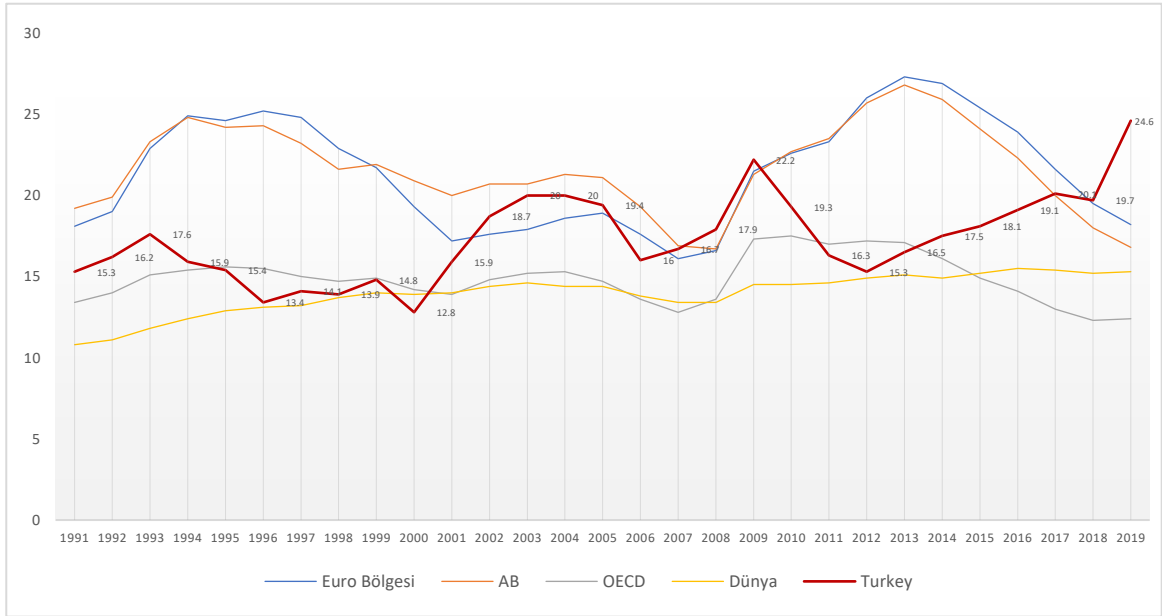
Türkiye’nin genç işsizlik rakamları yine aynı dönem için gelişmişlik seviyesine göre ülke grupları ortalamalarıyla Şema 1’de trend olarak sunulmaktadır. Buna göre Türkiye’nin de içinde bulunduğu üst-orta gelir grubu ülkelerin genç işsizlik oranları trendinin Türkiye’nin trend çizgisinin altında seyrettiği görülmektedir. Özellikle son 5-6 yılda makasın açıldığı ve Türkiye’deki genç işsizlik oranlarının içinde bulunduğu gelir grubu ülkelerinin genel ortalamasının oldukça üstüne çıktığı rahatlıkla söylenebilir.

Ticari Özgürlükler ve Kamu Harcamaları Perspektifinden Türkiye'de Genç İşsizlik Üzerine Bir Eş Bütünleşme Analizi: 1995-2019

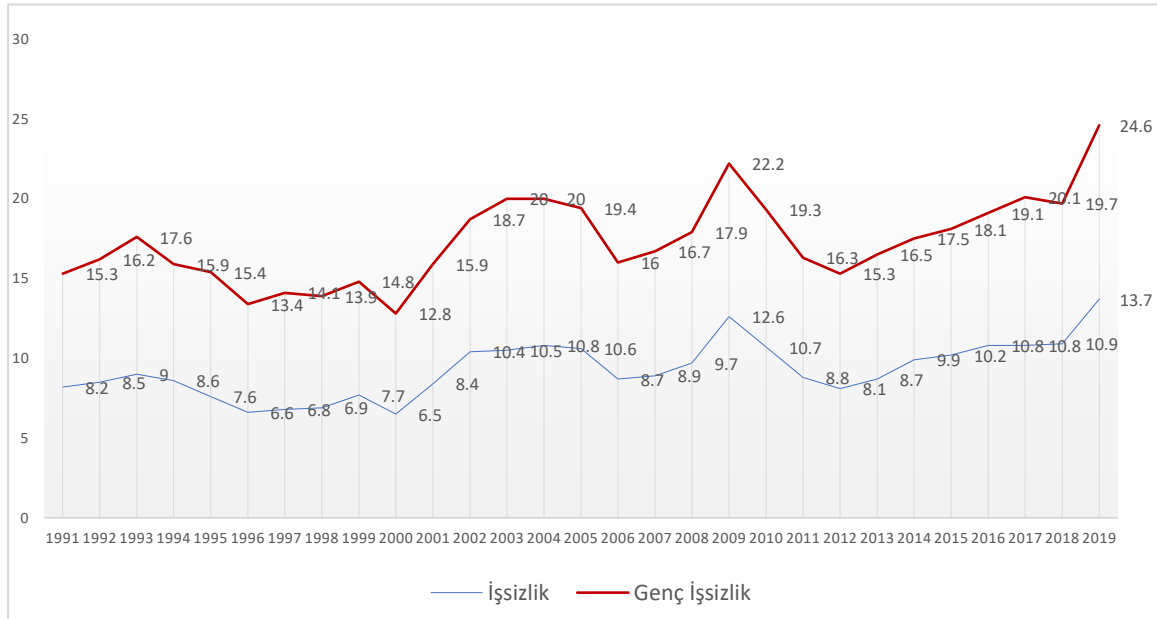
Şema 1. Genç İşsizlik Oranları Trendi (1991-2019) (Gelişmişlik Seviyesi Grupları ile Türkiye Karşılaştırması)

Şema 2’de ise yine aynı dönem ve aynı başlıkta Euro Bölgesi, AB, OECD ülkeleri ve Dünya ortalaması ile Türkiye karşılaştırması yapılmaktadır. Burada göze çarpan en önemli husus söz konusu grupların trendinde son on yılda bir düşüş (dünya ortalamasında kısmi bir istikrarlı trend) görülürken Türkiye’de genç işsizliğin çok şiddetli şekilde bir yükseliş eğiliminde olduğu görülmektedir.

Şema 2. Genç İşsizlik Oranları Trendi (1991-2019) (Euro-AB-OECD ve Dünya Ortalamaları ile Türkiye Karşılaştırması)

Şema 3’te Türkiye’deki işsizlik ve genç işsizlik oranları trend olarak yine aynı dönem içinde karşılaştırılmaktadır. İki oran arasında benzer bir trend eğilimi olduğu ve genç işsizliğin genel işsizlik oranının sürekli olarak üstünde seyrettiği ve üstelik iki oran arasındaki makasın son on yılda sürekli bir şekilde açıldığı ifade edilebilir.

Şema 3. Türkiye’de İşsizlik ve Genç İşsizlik Oranları Trendi (1991-2019)

1.2. İşsizlik, Ekonomik Özgürlükler ve Eğitim

Ekonomik özgürlük, ekonomik faaliyetlerimizi yerine getirirken devlet başta olmak üzere hiçbir otorite, kurum ya da bireyin baskısı altında olmama durumunu ifade etmektedir. Birçok yazar tarafından farklı tanımlansa da genel olarak mülkiyet hakkına sahip olunması ve bu hakkın korunması gerektiği vurgulanır (Tunçsiper ve Biçen, 2014: 28). Ekonomik özgürlüğün tanımı gereği devletin varlığının, rolünün ve büyüklüğünün ne olması gerektiği konusu geçmişten günümüze tartışmalı bir şekilde farklı görüşler doğrultusunda devam etmiştir. Ekonomik özgürlüğün bir unsuru olan devletin ekonomi içindeki büyüklüğü özgürlük bağlamında değerlendirildiğinde bir tehlike olarak görülmektedir. Büyüyen devlet para ve maliye politikaları, vergileri ve diğer harcamaları gibi çeşitli araçlar ile ekonomi içindeki payını artırdığında bireysel ekonomik faaliyetleri kısıtlayarak özgürlüklere zarar vermektedir (Acar, 2010: 11). Ekonomide kamu sektörü büyüklüğü işsizliğe de benzer kanallarla etki etmektedir. İlk olarak, genişleyen kamu sektörü yüksek vergilerle iş ile boş zaman arasındaki kararları etkilerken iş arama sürelerine de olumsuz etki edebilmektedir. İkinci faktör ise büyüyen kamu sektörünün çeşitli sosyal sigortalara finansman sağlaması ile bireysel işsizlik maliyetini azaltıcı yönde etki yaratmasıdır. Kamu sektöründeki gelişmenin işsizliğe etki diğer bir kanalı ise iş gücü piyasasına koyduğu zor ve yoğun düzenlemelerdir. Son olarak, büyüyen kamu sektörüne paralel olarak meydana gelen özel sektör küçülmesi de işsizliğe etki etmektedir. Tüm bu faktörler nedeniyle işsizlik ve kamu sektörü büyümesi bağıntısını kurabilmek mümkün gözükmemektedir (Abrams, 1999: 396).

Devletin ekonomi içinde yapmış olduğu harcamalar ile işsizlik ilişkisine ilişkin iki varsayım mevcuttur. Bu varsayımlardan biri olan serbest piyasacı yaklaşıma göre devletin ekonomiye müdahale ederken yaptığı harcamalar piyasada kendiliğinden arz ve talebe göre belirlenen ücret ve fiyatlara etki ederek kaynak dağılımını bozucu etki yaratmaktadır. Bu durumda tasarrufa, sermaye birikimine, üretime, işgücü talep ve arzına yönelik doğan caydırıcılık büyümeyi negatif yönde etkileyerek, işsizliği artırması beklenmektedir. Müdahaleci yaklaşım ise kamu harcamalarının devletin işsizlik, yoksulluk ve ekonomik istikrarsızlıklar ile mücadele için kullandığı araçlardan biri olmasının önemini vurgulamaktadır (Özügürlü, 2005: 71-73). Devletin işsizliği azaltma ve onunla mücadele etme amacına uygun olarak yaptığı en önemli harcamalardan biri yatırım harcamaları olarak görülmektedir. Üretim hacminde artışa neden olan bu kamu harcamalarının özellikle de emek yoğun teknolojilere dönük yatırımlara dönüştüyse daha yüksek derecede istihdam yaratması beklenmektedir. Kamunun yaptığı yatırım harcamalarının yetersiz olduğu ülkelerde ise devlet gümrük vergi indirimleri, yatırım indirimleri gibi çeşitli yollarla özel sektör yatırımlarına destekte bulunarak istihdam yaratmaya katkı sağlamaktadır (Kanca ve Bayrak, 2015: 59). Özetlemek gerekirse, devletin ekonomi içindeki büyüklüğünün önemli temsilinden biri olan kamu harcamaları dolaylı ve doğrudan yollarla işsizlik üzerinde hem pozitif hem de negatif yönde etki yaratabilmektedir.

Devletin ekonomideki gücünün büyümesini kısıtlayan unsurlardan biri serbest ticarettir. Serbest ticaret mal çeşitliliğini artırarak bireylerin daha ucuza tüketim yapmasına olanak sağlar. Aynı zamanda serbest ticaret ile yükselen rekabet ortamı firmaları inovasyon ve yatırımlara teşvik etmektedir. Bu rekabet ortamı ülkede varolan bebek endüstrileri bile bilinenin aksine büyümeye teşvik edebilecektir. Ticaret özgürlüğü, korumacılığın bir maliyeti olan rantların oluşumunu da büyük oranda engellemektedir. Ayrıca ithalat yasakları gibi yaptırımların karşılıklı misillemeler yoluyla ülkede ihracat yapan sektörlerle etkisi neticesinde istihdamı artırıcı etkide bulunmayacaktır. Bunların yanında serbest ticaret ile yaşam standartlarında

Ticari Özgürlükler ve Kamu Harcamaları Perspektifinden Türkiye'de Genç İşsizlik Üzerine Bir Eş Bütünleşme Analizi: 1995-2019

meydana gelen artış bilgi kaynaklarına erişimi kolaylaştırır, insan hakları konusunda teşvikte bulunur ve daha iyi bir eğitime erişim imkanı sağlamaktadır (Acar, 2010: 6-9). Bu nedenle ticaretin özgürlüğünün ölçümü ekonomik özgürlüklerin değerlendirilmesi ve yorumlanması bakımından büyük önem taşımaktadır.

İşsizlik ile eğitim arasında ise birçok farklı yönden bağlantı bulunmaktadır. Bunların ilki eğitimin işsizliğin çözümü olarak görülmesidir. Eğitime yapılacak yatırımların ekonomik büyümede sağlayacağı artışla işsizliğin azaltılmasına katkı sağlayacağı öne sürülür. Ekonomik büyümenin istihdam yaratıcı gücünü esas alan bu görüş uzun vadede mümkündür (Abdioğlu ve Albayrak, 2018: 18). Ancak son yıllarda eğitim düzeylerinin yükselmesine rağmen özellikle genç işsizlikte yaşanan artış birçok politika yapıcıyı ve bilim insanını bunun nedenini araştırmaya itmiştir. Mesleki eğitim alan gençlerin talep edilen işgücüne uygun nitelikleri taşımaması bu nedenlerden biri olarak görülmektedir (Sayın, 2012: 49). Bu durum eğitimlerin kalitesi ve içeriği ya da sektör-akademi koordinasyonuna dair olası bozuklukları akla getirmektedir. OECD, işsizlik, istihdam ve eğitim arasındaki ilişkiyi açıklamak için üç göstergeden yararlanmaktadır. Bu göstergelerden birincisi eğitim düzeyine göre işgücü ne katılım oranlarıdır. Burada iş gücüne katılım eğitimin yapısıyla ilişkilendirilmiştir. Cinsiyet ve yaşa göre işsizlik oranları göstergesi ise eğitim yetersizliğinin farklı gruplara olan etkisini ortaya koyarken, kuşaklar arası ve cinsiyetlere göre değişen iş bulma ve eğitim düzeyi arasındaki benzerlik ve farklılıkları da göstermektedir. Son olarak ise eğitim düzeyine göre işsizlik oranları, değişen eğitim düzeylerine göre işsizlik oranlarının nasıl farklılaştığını açıklamaktadır (Kavak, 1997: 21). Böylece eğitim, istihdam ve işsizlik arasındaki ilişkide eğitimin yapısı ve düzeyi büyük önem taşımaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde genel işsizlik ile ilgili çalışmaların yanı sıra sadece genç işsizliğe indirgenerek yapılmış birçok çalışma mevcuttur. Özellikle 2000'li yıllardan sonra meydana gelen krizlerle birlikte genç işsizlik oranlarının yükselişi küresel ve yerel düzeyde bu konuya olan ilgiyi artırmıştır. Kriz dönemlerinin reel piyasalara bir yansımaları olan işsizliğin kriz ve genç işsizlik bağlamında ele alındığı birçok çalışmaya rastlanmaktadır (Torun & Arıca, 2011; Ghoshray vd., 2016; Marginean, 2014; Choudhry vd., 2012). Torun ve Arıca (2011), bir ülkede ekonomik büyüme ve kalkınmanın en büyük temel taşı genç nüfus olarak görülmesine rağmen ekonomik krizlerin istihdam ile ilgili negatif yansımalarının üzerinde en çok hissedildiği grubun Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yine genç nüfus olduğunu tespit etmiştir. Uluslararası düzeyde ise Ghoshray vd. (2016) Avrupa'da yetişkin ve genç işsizlik oranlarının ayrı ayrı kurumsal olaylarla ilişkili yapısal kırılma oluşumlarını incelemiştir. Ocak 1993 - Eylül 2013 dönemini kapsayan verilerin kullanıldığı bu çalışmada kriz döneminde, genç işsizliğin iş döngüsüne meydana gelen dalgalanmalara daha duyarlı olduğunu tespit etmiştir. Genel işsizlik üzerine yapılan politikaların genç işsizlik problemini çözmede tek başına etkili olamayacağını vurgulamıştır. Marginean (2014), Romanya'da 2007 ve 2013 dönemi yani kriz sırası ve sonrası için genç işsizlik dinamiklerini tespit etmiştir. Krizin genç işsizlik üzerindeki etkisinin kısa vadeli olduğunu, bu sorunda asıl önemli olanın uzun vadede etki yaratan faktörlere odaklanılması gerektiğini belirtmiştir. Choudhry vd. (2012) mali krizlerin krizin başlangıcı ve sonraki beş yıl boyunca genç işsizlik oranını etkilediğini ve bu etkinin genel işsizliğe olan etki boyutundan daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Genç işsizlik üzerinde krizlerden kaynaklı etkiler ekonomik büyüme kanalının ötesindedir. Genç işsizliğe ilişkin yapılmış ampirik ve teorik çalışmalarda genel olarak genç işsizliğin yapısı, belirleyicileri ve çözüm önerileri üzerinde durulmaktadır. Aşağıda seçilen çalışmalara ait literatür özeti tablosuna yer verilmektedir.

Tablo 2. Literatür Özeti

Yazar	Yıl	Ülke	Dönem	Değişkenler	Yöntem	Sonuç
Güney ve Balkaya	2018	Türkiye	2006Q:1-2017Q:3	İşsizlik, genç işsizlik, ticari açıklık, cari harcamalar, yatırım harcamaları ve transfer harcamaları	ARDL sınır testi yaklaşımı ve hata düzeltme modeli (ECM) yaklaşımı	Kamu harcamalarının artışı genç işsizliği artırırken; ticari açıklığın, genç işsizliği üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur.
Bölükbaş	2018	Türkiye	2005:Q1-2018:Q1	Kamu cari harcamalarındaki artış oranı, işsizlik oranı ve genç işsizlik oranı	Toda-Yamamoto nedensellik testi ve zamanla değişen nedensellik testi	Kamu büyüklüğünden işsizliğe ve genç işsizliğe doğru olan bu tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Güvenoğlu ve Bayır	2020	55 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke	2002-2019	Genç işsizlik oranı, ekonomik büyüme, dışa açıklık, yatırımlar, nüfus, enflasyon, doğrudan yabancı yatırımlar ve kamu harcamaları	Panel regresyon	Ekonomik büyüme, enflasyon ve kamu harcamalarındaki yükseliş genç işsizliği azaltmaktadır.
Ding	2012	34 OECD ülkesi	1980-2010	İşsizlik yardımı programlarına ilişkin kamu sosyal harcamaları, işgücü verimliliği büyüme oranı, ülkenin ticari açıklığı, enflasyon oranı, reel faiz oranı, nüfus yoğunluğu	Durbin-Wu-Hausman testi	Kamu sektörü harcamaları uzun dönem işsizlik oranı ve toplam işsizlik oranı üzerinde etkiliyken, genç işsizlik üzerinde herhangi bir etkisene rastlanılmamıştır.
Sayın	2012	Türkiye	1988-2010	GSYH, ortaöğretim ve yükseköğretim okullaşma oranları, genç işsizlik oranları	Vektör Otoregresif (VAR) Analizi	Uzun dönemde genç işsizlik oranı en çok büyüme ve yükseköğretim okullaşma oranından etkilenmektedir.
Abdioğlu ve Albayrak	2018	Türkiye	1988-2015	GSYH, genç işsiz sayısı, yükseköğretim mezun sayısı	Pesaran Sınır Testi Yaklaşımı ve Hata Düzeltme Modeli	Genç işsizlik, ekonomik büyüme ve eğitim arasında uzun dönemli ilişki; kısa dönemde ise mezun sayısı ve ekonomik büyümeden genç işsizliğe doğru nedensellik ilişkisi bulunmuştur.
Çondur ve Cömertler Şimşir	2017	Türkiye	1991-2016	Eğitim harcamalarının GSYH'daki Payı, GSYH yıllık büyüme hızı, Genç işsizlik oranı	EKK (En Küçük Kareler) Yöntemi	Eğitim harcamalarındaki artışın genç işsizliği yükselttiği tespit edilmiştir.
Günaydın ve Çetin	2015	Türkiye	1988-2013	Genç işsizlik oranı, kişi başına gelir büyüme oranı, ticari açıklık, tüketici fiyat indeksi büyüme oranı, doğrudan yabancı sermaye girişleri büyüme oranı	ARDL Sınır Testi Yaklaşımı-Granger Nedensellik Analizi	Enflasyon hariç incelenen diğer değişkenlerin hepsi genç işsizliğin belirleyicisidir.
Cenger ve Çütücü	2018	Türkiye	2005:01-2017:03	İthalat harcamaları, genç işsizlik	Engle-Granger Eşbütünleşme Testi-Granger Nedensellik ve Toda-Yamamoto Nedensellik Analizleri	İthalat ve genç işsizlik arasında uzun dönemli ilişki ve uzun dönemli nedensellik bulunmamaktadır.

Ticari Özgürlükler ve Kamu Harcamaları Perspektifinden Türkiye'de Genç İşsizlik Üzerine Bir Eş Bütünleşme Analizi: 1995-2019

Liotti	2020	İtalya (20 bölge)	2001-2016	Bölgesel enflasyon oranı, bölgesel ihracat, Bölgesel Siyasi katılım, İşsiz kişi başına Aktif İşgücü Piyasası Politikaları, Nüfustaki Bölgesel Değişim, Ortalama ücretlerdeki değişim, Bölgesel Özel yatırım, Bölgesel üretkenlik, genç ve yetişkin işsizlik oranı	GMM Yöntemi	Bölgesel ihracat, aktif işgücü piyasası politikaları, bölgesel siyasi katılım, ortalama ücretlerdeki artış, özel yatırım ve bölgesel üretkenlik durgunluğun gençler ve yetişkin işsizliği üzerindeki etkisini hafifletmeye katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.
--------	------	-------------------	-----------	---	-------------	---

Yukarıdaki literatür özeti tablosunda genç işsizliğe odaklanılarak yapılan ampirik çalışmalara ait bilgiler yer almaktadır. Bu çalışmalar arasında tek bir ülke için yapılan incelemelerin yanı sıra ülke gruplarına yönelik analizlerin yer aldığı çalışmaları da görmek mümkündür. Genç işsizliği açıklamada ve nedensellik ilişkilerini ortaya koymada makro ve mikro boyutta birçok değişkenden yararlanılmıştır. Farklı ülkeler için farklı göstergelerin analizlere dahil edildiği bu çalışmalarda çeşitli analiz yöntemleri kullanılmıştır.

İktisat literatüründe işsizlik ve kamu sektörü büyüklüğü arasındaki teorik literatür Abrams Eğrisi'ne dayanmaktadır. Abrams Eğrisi'ne göre işsizlik kamu sektörü büyümesine bağlı olarak artabilmektedir (Abrams, 1999: 400). Teorik literatürde tartışılan kamu sektörünün büyüklüğünün genç işsizliğe olan etkisi birçok ampirik çalışmayla test edilmektedir. Kamu sektörünün büyüklüğünün göstergesi olarak çalışmalarda çoğunlukla kamu harcamalarının kullanıldığı görülmektedir (Ding, 2012; Güney ve Balkaya, 2018; Bölükbaş 2018; Güvenoğlu ve Bayır, 2020). Bir ülke grubu çalışması örneği olarak Ding (2012)'nin 34 OECD ülkesi için 1980 - 2010 dönemini incelediği çalışmasında kamu sektörünün yapmış olduğu harcamaların genç işsizlik ile ilişkisi tespit edilememiştir. Ancak bu kamu harcamalarının işsizlik üzerinde ise anlamlı olduğu sonucu saptanmıştır. Ülke grubu analizi yapan çalışmalardan biri de Güvenoğlu ve Bayır (2020)'a aittir. Elli beş gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için panel regresyon yönteminin kullanıldığı bu çalışmada kamu harcamalarındaki yükselişin genç işsizliği azaltmakta olduğu görülmektedir. Bölükbaş (2018) ise çalışmasında Türkiye için 2005:Q1-2018:Q1 dönemi için kamu cari harcamalarındaki artış oranı, işsizlik oranı ve genç işsizlik oranı arasındaki ilişkiyi nedensellik testleri ile araştırmıştır. Kamu büyüklüğünün göstergesi olan kamu cari harcamalarındaki artıştan işsizliğe ve genç işsizliğe doğru tek yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmiştir. Görüldüğü üzere yapılan ampirik analizlerden kamu harcamaları - genç işsizliği arasındaki bağıntıya dair farklı ve karmaşık sonuçlar elde edilmiştir.

İşsizlik ile ilişkisi araştırılan diğer bir ekonomik gösterge ticarettir. Ticaret ve işsizlik ilişkisini araştıran ve incelenen ülke özellikleri, dönemler gibi çeşitli faktörler sebebiyle ticaret-işsizlik arasındaki ilişkinin yönüne dair farklı sonuçlar elde etmiş çok sayıda bilimsel çalışma da mevcuttur (Stepanok, 2018; Dutt, vd., 2009; Eygü, 2018, Ercan ve Kılıç, 2019). Bu çalışmalarda ticaretin genellikle ticari açıklık başta olmak üzere çeşitli göstergelerle ele alındığını görmek mümkündür. Literatürde, genel işsizlik kadar yaygın olmasa bile genç işsizlik bazında ticaretin etkisinin araştırıldığı çalışmalar da yapılmıştır (Liotti, 2020; Günaydın ve Çetin, 2015; Güney ve Balkaya, 2018; Cenger ve Çütcü, 2018). Liotti (2020) ekonomik krizlerin genç ve yetişkin istihdamına etkisini ayrı ayrı incelediği çalışmasına bölgesel ihracat verisini de dahil etmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre bölgenin ihracatının genç işsizliği azaltmaya katkı sağladığı tespit edilmiştir. Günaydın ve Çetin (2015) Türkiye için Granger nedensellik testi ve ARDL sınır testi yaklaşımlarını kullanarak 1988-2013 dönemini inceledikleri çalışmalarında uzun dönemde ticari açıklıktan genç işsizliğe doğru nedenselliğin olduğunu bulmuşlardır. Güney ve Balkaya (2018) kamu harcamalarını da dahil ettikleri çalışmalarında Türkiye'de uzun dönemde ticari açıklığın genç işsizliği pozitif yönde etkilediğini saptamıştır. İthalat ve genç işsizlik arasındaki ilişkiyi inceleyen Cenger ve Çütcü (2018)'nin ampirik çalışmalarından elde ettikleri sonuçlara göre Türkiye'de bu iki değişken arasında uzun dönemde herhangi bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

Genç işsizliğin belirleyicileri ve çözüm önerilerinin araştırıldığı mevcut literatürde eğitim de analizlere dahil edilip etkisi araştırılan önemli bir değişkendir (Sayın, 2012; Çondur ve Cömertler Şimşir, 2017; Abdioğlu ve Albayrak, 2018). Sayın (2012), Türkiye için 1988-2010 dönemini incelediği çalışmasında genç işsizlik ile ortaöğretim okullaşma oranı,

yükseköğretim okullaşma oranına aralarındaki nedensellik ilişkilerini ve uzun dönemde yükseköğretim okullaşma oranının genç işsizliğin önemli belirleyicilerinden olduğunu tespit etmiştir. Bu nedenle genç işsizlikle mücadelede eğitim politikalarının etkin politikalar olduğunu belirtmişlerdir (Sayın, 2012: 49). Çondur ve Cömertler Şimşir (2017) ise eğitim harcamaları ile genç işsizlik arasındaki ilişkiyi 2000-2016 yılları arasında Türkiye özelinde inceledikleri çalışmalarında eğitim harcamalarındaki artışın genç işsizlik oranını artırdığı sonucunu elde etmişlerdir. Abdioğlu ve Albayrak (2018) çalışmalarında 1988-2015 dönemini kapsayan Türkiye'ye ait veriler ile yaptıkları analizler sonucunda kısa dönemde yükseköğretim mezun sayısından genç işsizliğe doğru nedensellik ilişkisinin varlığını tespit etmişlerdir. Aynı çalışmada uzun dönemde de genç işsizlik ve eğitimin birbiri ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Yapılan ampirik çalışmalarda eğitim değişkeni eğitim harcamaları, okullaşma oranları ve mezun sayıları şeklinde sayısal değere dönüştürülerek analizlere dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlardan genel eğilim genç işsizlik ile eğitimin birbiri ile ilişkili olduğu doğrultusundadır.

3. EKONOMETRİK ANALİZ

3.1. Veri ve Model

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de ticari özgürlükler, kamu harcamaları ve yükseköğretim öğrenci sayıları ile genç işsizlik arasında bir eş bütünleşmenin olup olmadığı 1995-2019 dönemini kapsayan yıllık veriler üzerinden oluşturulan bir model üzerinden sınanmaktadır.

Heritage Ekonomik Özgürlükler Endeksi ticari özgürlükler ve kamu harcamaları skorları ile yükseköğretim öğrenci sayılarının bağımsız, genç işsizlik oranlarının bağımlı değişken olarak yer aldığı temel bir model oluşturulmuştur.

$$\text{youthunemp}_t = \beta_0 + \beta_1 \text{to}_t + \beta_2 \text{kh}_t + \beta_3 \text{ünv}_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Modelde yer alan değişkenler, bu değişkenlere ilişkin veri setinin kaynağı ve veri setine ilişkin açıklama Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3. Değişkenler ve veri seti

Notasyon	Değişken	Kaynak	Açıklama
<i>Bağımlı Değişkenler</i>			
youthunemp	Genç İşsizlik	TÜİK (2021)	%
<i>Bağımsız Değişkenler</i>			
to	Ticari Özgürlük Skoru	Heritage (2021)	Genel Skor (0 – 100) 0: En kötü 100: En iyi
kh	Kamu Harcamaları Skoru	Heritage (2021)	Genel Skor (0 – 100) 0: En kötü 100: En iyi
ünv	Yükseköğretim Öğrenci Sayısı	YÖK (2021)	-

3.2. Birim Kök Testleri ve Varsayımların Testi

Durağan olmayan değişkenler kullanılarak yapılan analizlerde bulgularda sahte regresyona probleminin olabilme durumu, modele alınan değişkenler için durağanlık testlerinin yapılmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda uygulanan yöntem birim kök testleridir. Eşbütünleşme analizine geçmeden önce modele dahil edilen tüm değişkenler için Augmented Dickey Fuller (ADF) ve Phillips Perron (PP) birim kök testleri yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 4'te toplulaştırılmıştır.

Ticari Özgürlükler ve Kamu Harcamaları Perspektifinden Türkiye'de Genç İşsizlik Üzerine Bir Eş Bütünleşme Analizi: 1995-2019

Tablo 4. Birim kök test sonuçları

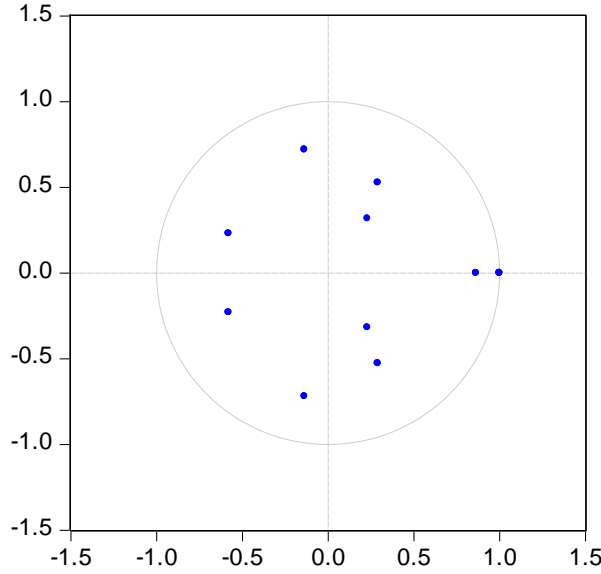
Değişken	ADF Birim Kök Testi		PP Birim Kök Testi	
	Sabitli Model	Sabit ve Trendli Model	Sabitli Model	Sabit ve Trendli Model
youthunemp	-1,106411	-2.513183	-1,106411	-2,104555
Δ youthunemp	-3,941675***	-3.880520***	-3,903691***	-3,846704**
to	-1,657839	-1.632792	-1,554054	-1,633369
Δ to	-6,181953***	-6.242507***	-6,163008***	-6,222610***
kh	-3,023474*	-2,957133	-3,037618*	-2,973294
Δ kh	-5,986794***	-5,846352***	-6,053260***	-5,910887***
unv	0,554864	-3.054274	2,679057	-1,439201
Δ unv	-5,253196***	-5.318862***	-7,935910***	-9,687116***

*** %1, ** %5, * %10 anlam düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir. Δ , fark alma operatörüdür.

Modelde kullanılan değişkenler için ilk olarak düzeyde daha sonra ise birinci farkları alınarak Augmented Dickey Fuller (ADF) ve Phillips Perron (PP) Birim Kök Testleri ayrı ayrı uygulanmıştır. Her iki birim kök testi de sabit model ve sabit ve trendli model olarak işletilmiştir. Tablo 4'te toplulaştırılarak verilen Birim Kök Testi sonuçlarına göre, kamu harcamaları hariç (%10 anlamlılık düzeyinde) tüm değişkenlerin düzey değerlerinde durağan olmadığı yani birim kök içerdiği, ancak serilerin birinci farkları alındığında %1 anlamlılık düzeyinde durağan hale geldiği görülmektedir.

Birim kök testi sonuçlarına göre model değişkenlerinin tamamı I(1) seviyesinde durağan hale gelmektedir. Bu sonuç, ekonometrik analiz olarak Johansen Eşbütünleşme analizinin uygulanabileceğinin göstermektedir.

Johansen Eşbütünleşme testine başlamadan önce oluşturulan modelin istikrarını ve durağanlığını gösteren AR karakteristik polinomunun ters köklerine bakılmıştır. Sonuçlar Şema 4'te raporlanmıştır.

Şema 4. AR Karakteristik Polinomun Ters Kökleri

Şema 4'te gösterilen AR karakteristik polinomu ters köklerinin dairenin içinde yer alması, kurulan modelin istikrarlı ve durağan yapıda olduğunu doğrulamaktadır.

Johansen Eşbütünleşme Test prosedürlerini çalıştırmadan önce VAR analizi ile gecikme değerleri Akaike ve Schwarz kriterleri çerçevesinde belirlenmiş olup, en uygun gecikme sayısı seçilerek Eşbütünleşme Testi uygulanmıştır. İncelenen bilgi kriterlerine göre gecikme uzunluğu ise 1 olarak tespit edilmiştir.

Ayrıca Eşbütünlük Testi öncesinde modele ilişkin otokorelasyon sorunu olup olmadığını tespiti için Otokorelasyon LM Testi yapılmıştır. Test sonucunda elde edilen prob değeri 0,5776'dır ve bu değer 0,05'den büyük olduğu için otokorelasyonun varlığı reddedilmektedir. Bununla birlikte yapılan normallik analizinde prob değeri 0,9415 olarak tespit edilmiş olup, modelde serilerin normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Son olarak varyansların homojenliği test edilmiş ve bu kapsamda Residual Heteroskedasticity Test prosedürü işletilmiş ve prob değeri 0.1923 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre modelde değişen varyans olmadığı görülmüştür. Son olarak VIF analizi yapılarak çoklu doğrusal bağlantı sorununa bakılmıştır. Ulaşılan VIF değerleri 1'den büyük olup, modelde çoklu doğrusal bağlantı sorununun olmadığı belirlenmiştir.

3.3. Eşbütünlük Testi

Değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin varlığını ortaya koyabilmek için uygulanan yöntemlerden biri Johansen Eşbütünlük Analizidir. İki'den fazla değişkenle oluşturulan ekonometrik modellerde, birden fazla eşbütünlük ilişkisi elde edilebilmekte olup, bu ilişkilerin tespiti için en uygun yöntemlerden biri de Johansen Eşbütünlük testini uygulamaktır. Burada modelde yer alan değişkenlerden hangisi bağımlı değişken yapılırsa yapılırsın eşbütünlük vektör sayısı değişmemektedir. Zira model eşbütünlük vektörü tespit ederken, tüm serilerin birbiriyle ilişkisini dikkate almakta olup, tüm değişkenleri içeren bir sonuç vermektedir.

Kurulan model çerçevesinde Johansen Eşbütünlük Analizi gerçekleştirilmiş olup, analiz sonuçları Tablo 5'te toplulaştırılmıştır.

Tablo 5. Johansen Eşbütünlük Testi Sonuçları

Trace Testi Sonuçları				
Eşbütünlük Sayısı	Özdeğer	Trace İstatistiği	%5 Kritik Değer	Olasılık (Prob)
Hiç	0.804892	81.73486	47.85613	0.0000*
En Çok 1	0.787115	45.78242	29.79707	0.0003*
En Çok 2	0.358145	11.74835	15.49471	0.1694
En Çok 3	0.086638	1.993701	3.841466	0.1580
Max-Eigen Testi Sonuçları				
Eşbütünlük Sayısı	Özdeğer	Trace İstatistiği	%5 Kritik Değer	Olasılık (Prob)
Hiç	0.804892	35.95244	27.58434	0.0033*
En Çok 1	0.787115	34.03407	21.13162	0.0005*
En Çok 2	0.358145	9.754650	14.26460	0.2285
En Çok 3	0.086638	1.993701	3.841466	0.1580

* %1 istatistiksel anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Johansen Eşbütünlük Testi sonuçlarına göre uzun dönemde değişkenler arasında 2 (iki) eşbütünlük denkleminin olduğu raporlanmaktadır. Yani, seçilen ve modele konulan değişkenler uzun dönemde bütünlüktür. Bu sonuca bakarak, genç işsizlik oranı, ticari özgürlükler skoru, kamu harcaması skoru ve üniversite öğrenci sayıları serilerinin uzun dönemde birbirlerini etkilediğini ifade etmek mümkündür. Ancak, söz konusu değişkenlerin uzun dönemde bütünlük ilişkilerinin tespiti sürecinde değişkenlerin farkları alınmakta ve bu da değer kayıplarına neden olmaktadır. Bu olumsuz durumun giderilmesi amacıyla, hata düzeltme modeli uygulanmış olup, bununla, uzun dönemde bütünlük olduğu tespit edilen değişkenlerin kısa dönemde dengeden uzaklaşma eğilimleri gösterilmektedir.

Eşbütünlük Testi sonrasında uygulanan Vektör Hata Düzeltme Modeli sonuçları Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6. Vektör Hata Düzeltme Modeli Sonuçları

Cointegrating Eq:	CointEq1		
	Katsayı	Standart Hata	t İstatistiği
youthunemp	1.000000		
to(-1)	-2.393063	(0.41589)	[-5.75408]
unv(-1)	-1.59E-06	(7.7E-07)	[-2.07321]
kh(-1)	-0.023783	(0.10707)	[-0.22212]
C	181.7460		

Ticari Özgürlükler ve Kamu Harcamaları Perspektifinden Türkiye'de Genç İşsizlik Üzerine Bir Eş Bütünleşme Analizi: 1995-2019

Error Correction	D(youthunemp)		
	Katsayı	Standart Hata	t İstatistiği
CointEq1	-0.206962	(0.12826)	[-1.65358]***
D(youthunemp(-1))	0.357138	(0.32636)	[1.09430]
D(youthunemp(-2))	-0.026978	(0.31546)	[-0.08552]
D(to(-1))	-0.304367	(0.29329)	[-1.03777]
D(to(-2))	-0.261422	(0.20283)	[-1.68882]***
D(unv (-1))	-8.55E-06	(6.7E-06)	[-1.27646]
D(unv(-2))	-6.86E-06	(6.7E-06)	[-1.02290]
D(kh(-1))	0.004060	(0.05157)	[0.07872]
D(kh(-2))	-0.042682	(0.04944)	[-0.86324]
C	4.641025	(2.56641)	[1.80837]***

* %1, ** %5, *** %10 anlam düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 6'daki sonuçlar incelendiğinde hata düzeltme parametresinin anlamlı ve negatif olduğu görülmektedir.

Hata düzeltme katsayısı -0,20, t istatistik değeri ise -1,653'dür ve %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır. Bu sonuçlara göre hata düzeltme mekanizması çalışmaktadır ve bir dönemde oluşabilecek bir dengesizlik sonraki dönemlerde düzelebilecektir. Bu sonuç, kapsam içindeki dönemde kurulan modeldeki uzun dönem ilişkisinin tutarlı olduğu anlamına gelmektedir. Dengeden bir sapma olması durumunda uzun dönemde tekrar dengeye ulaşılabilecektir. Sisteme giren herhangi bir şokun etkisi 1/0,20=5 dönem sonra ortadan kalkmaktadır.

Kısa dönem sonuçlara bakıldığında, ticari özgürlükler skoru genç işsizlik oranını negatif yönde etkilemekte yani ticari özgürlüklerin artması genç işsizlik oranını azaltmaktadır. Söz konusu bulgu, istatistiksel olarak %10 düzeyinde anlamlıdır. Kamu harcamaları skoru ile genç işsizlik oranı arasında ikinci farkta beklenen işaret bulunmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlılık sağlanamamıştır. Üniversite öğrenci sayısı ile de genç işsizlik oranı arasında da anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.

4. SONUÇ

Çalışmada, 1995-2019 dönemi için Türkiye verileri kullanılarak kamu harcamalarının, ticari özgürlüğün ve eğitimin genç işsizlik ile ilişkisi araştırılmıştır. Johansen Eşbütünleşme Testi yaklaşımı kullanılarak seriler arasında uzun dönem ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Elde edilen ampirik sonuçlar bize Türkiye'de ticari özgürlükler, kamu harcamaları ve yükseköğretim öğrenci sayıları ile genç işsizlik arasında bir eş bütünleşme ilişkisinin olduğunu göstermektedir. Yani uzun dönemde genç işsizlik oranı, ticari özgürlükler skoru, kamu harcaması skoru ve üniversite öğrenci sayıları birbirlerini etkilemektedir. Kısa dönemde ise araştırmaya dahil edilen ticari özgürlüklerin genç işsizliği azaltıcı yönde etki ettiği saptanmıştır. Ayrıca kamu harcamaları ile üniversite öğrenci sayılarının genç işsizlik oranları ile arasında bir ilişki kurulamamıştır.

Çalışmanın analizleri neticesinde, kamu sektörü büyüklüğü ve eğitim kısa dönemde genç işsizlik ile ilişkisizken; ticari özgürlüklerin işsizliğin azaltılmasına katkı sağladığı tespit edilmiştir. Yukarıda çalışmanın diğer bölümlerinde değinildiği gibi eğitimin uzun vadede ekonomik büyüme kanalı ile genç işsizliğe etki etmesi daha muhtemeldir. Kamu sektörü gelişmişliği ile genç işsizlik arasındaki negatif ilişkiye dair hakim literatür ise burada kamu harcamaları ile doğrulanmamaktadır. Ekonomik özgürlüğü ifade eden değişkenlerden biri olan ticari özgürlüğün temeline aldığı ticari serbestleşme ise sağladığı teknolojik yatırımlar, bebek endüstri büyümeleri gibi doğrudan ekonomi, istihdam ve kamu sektörü büyümesi üzerindeki etkisi sayesinde genç işsizliği azaltmaya yardımcı olmaktadır.

Günümüzde genç işsizlik, tıpkı işsizlik gibi gelişmekte olan ve gelişmiş ülke ekonomileri için önemli bir sorundur. Özellikle 2000'li yıllarda yaşanan krizlerin etkisi ile genç işsizlik genel işsizliğe göre daha kronik ve büyük bir sorun olma özelliği taşımaktadır. Ne kadar devlet harcamaları ve ekonomik büyüme artsa, gençler arasındaki eğitim seviyesi yükselse bile bu makroekonomik sorun giderek derinleşmektedir. Bu sebeple genç işsizlik probleminin çözümü son derece önemlidir. Genç işsizliğin azaltılması için öncelikle doğru sektör ve alanlarda istihdam yaratma girişimi yapılmalıdır. Genç işsizlik

sorunun çözümüne bizi götürecektir diğer bir araç da eğitimidir. Mesleki eğitimlerin sektör ile üniversite uyumu gözetilerek doğrudan ihtiyaç duyulan alanlar ve niteliklere uygun olması için planlamalar yapılmalıdır. Devletin genç işsizlik ile mücadelede sergilemiş olduğu tutum ve yaklaşım da oldukça etkili bir araçtır. Örneğin aktif işgücü koruma programları, bu programlardan yararlananlardan büyük bir kısmının genç işsiz olarak tanımlandığımız grup olması sebebiyle, hem istihdam yaratma hem de yaşam boyu öğrenmeyi temel alan anlayışla sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli personel ihtiyacına cevap verebilme kabiliyeti sayesinde genç işsizliği azaltmaya katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

- ABDİOĞLU, Z. & ALBAYRAK, N. (2018). “Genç İşsizlik, Eğitim ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği”. Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 7(13): 8-20.
- ABRAMS, B.A. (1999). “The Effect of Government Size on the Unemployment Rate”. Public Choice, 99 (3/4): 395-401.
- ACAR, M. (2010). “Serbest Ticaret, Ekonomik Özgürlükler ve Refah”. Bilig/ Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 0(53): 1-28.
- BÖLÜKBAŞ, M. (2018). “Kamu Büyüklüğü İşsizliğin ve Genç İşsizliğin Nedeni Midir? Türkiye Örneği”. Aydın İktisat Fakültesi Dergisi, 3(2): 1-17.
- CENGER, H. & ÇÜTCÜ, İ. (2018). “İthalattaki Değişimin Genç İşsizliğe Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama”. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi-Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı, 8: 485-503.
- CHOUDHRY, M. T., MARELLI, E. & SIGNORELLI, M. (2012). “Youth unemployment rate and impact of financial crises”. International Journal of Manpower, 33(1): 76-95.
- ÇONDUR, F. & CÖMERTLER ŞİMŞİR, N. (2017). “Türkiye’de Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Genç İşsizlik İlişkilerinin Analizi”. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 2(6): 44-59.
- DING, H. (2012). “Is Government's Help for Unemployed People Helpful for the Society? An Empirical Study on Macro Data of Public Unemployment Spending in OECD Nations”, Munich Personal RePEc Archive, 43132.
- DUTT, P., MITRA, D. & RANJAN, P. (2009). “International trade and unemployment: Theory and cross-national evidence”. Journal of International Economics, 78: 32-44.
- DÜNYA BANKASI, <https://data.worldbank.org/>, 13.04.2021.
- ERCAN, O. & KILIÇ, E. (2019). “Ticari Dışa Açıklığın Bölgesel İşsizlik Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği”. Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 6(1): 153-170.
- EYGÜ, H. (2018). “Enflasyon, İşsizlik ve Dış Ticaret Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye Örneği (1990-2017)”. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20(2): 96-112.
- GHOSHAY, A., ORDÓÑEZ, J. & SALA, H. (2016). “Euro, Crisis and Unemployment: Youth Patterns, Youth Policies?”. Economic Modelling, 58: 442-453.
- GÜNAYDIN, D. & ÇETİN, M. (2015). “Genç İşsizliğin Temel Makroekonomik Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz”. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22: 17-34.
- GÜNEY, A. & BALKAYA, E. (2018). “Kamu Harcamaları Ve Ticari Açıklığın İşsizlik Ve Genç İşsizliğe Etkisi”. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(2): 49-74.
- GÜVENOĞLU, H. ve BAYIR, M. (2020). “Genç İşsizliği Etkileyen Faktörlere İlişkin Ampirik Bir Analiz”. Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6(2): 19-36.
- INDEX OF ECONOMIC FREEDOM, <https://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year&u=637589363578883283>, 13.04.2021.

Ticari Özgürlükler ve Kamu Harcamaları Perspektifinden Türkiye'de Genç İşsizlik Üzerine Bir Eş Bütünleşme Analizi: 1995-2019

- KANCA, O. C. & BAYRAK, M. (2015). “Kamu Harcamaları Bileşenleri ile İşsizlik Arasındaki İlişki (Türkiye Örneği)”. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 1(2): 55-74.
- KAVAK, Y. (1997). “Eğitim, İstihdam ve İşsizlik İlişkileri”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13: 21-26.
- LIOTTI, G. (2020). “Labour Market Flexibility, Economic Crisis and Youth Unemployment in Italy”. *Structural Change and Economic Dynamics*, 54: 150-162.
- MARGINEAN, S. (2014). “Youth Unemployment in Romania: Post-Crisis Challenges”. *Procedia Economics and Finance*, 16: 613-620.
- ÖZUĞURLU, Y. (2005). “Kamu Harcamalarının Bölüşüm İlişkileri Üzerine Etkisi: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”. *Ekonomik Yaklaşım*, 16(55): 69-88.
- SAYIN, F. (2012). “Türkiye’de 1988-2010 Döneminde Eğitim ve Büyümenin Genç İşsizliğine Etkisinin Analizi”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(4): 33-53.
- STEPANOK, I. (2018). “A North–South model of trade with search unemployment”. *European Economic Review*, 101: 546-566.
- TORUN, M. & ARICA, F. (2011). “2008 Global Ekonomik Kriz’in Genç İşsizlik Açısından Değerlendirilmesi”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1): 167-177.
- TUNÇSİPER, B. & BİÇEN, Ö. F. (2014). “Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Panel Regresyon Yöntemiyle İncelenmesi”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(2): 25- 45.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, “Temel İş Gücü Göstergeleri”, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1>, 13.04.2021.